

За відсутності підтверджених принципалом дій агента, які здійснені без повноважень чи за межами повноважень, агент зобов'язаний відшкодувати третій стороні ті збитки, які були б понесені третьою особою у тій самій ситуації, коли агент діяв би відповідно до його повноважень.

Положення про відшкодування збитків не застосовується, якщо третя сторона знала чи повинна була знати, що в агента відсутні потрібні повноваження. Крім того, якщо заяви чи поведінка принципала дають підстави третій стороні вважати, що дії агента були здійснені в межах повноважень, але третя сторона все ж має сумніви відносно повноважень агента, вона може направити принципалу письмове підтвердження чи запросити від нього письмове підтвердження. Якщо принципал не заперечує цього або не відповідає на запит без затримки, то дії агента вважаються такими, що здійснені в межах повноважень.

Уніфікація правового регулювання комерційного посередництва в ЄС здійснюється і на недержавному рівні шляхом підготовки типових умов договорів різними європейськими (внутрішньодержавними і міжнародними) об'єднаннями комерційних посередників, прикладами яких можуть бути Центральне об'єднання Німецьких господарських союзів по торговому посередництву і збуту, Федерація північних торгових агентів та інші.

З приводу вищевикладеного ми можемо дійти висновку, що в країнах ЄС встановлений відносно одноманітний режим здійснення посередницької діяльності, що служитиме більш сталому розвитку господарчих зв'язків між підприємствами країн ЄС.

Література

1. Convention on the law applicable to contractual obligations (consolidated version) // <http://europa.eu.int/index-en.htm>
2. Council Directive on the Coordination of the Laws of the Member State Relating to Self-Employed Commercial Agents № 86/653/ЕЕС // <http://europa.eu.int/index-en.htm>
3. Принципы Европейского контрактного права (дополненная и пересмотренная версия 1998 г.) // Журн. междунар. частного права. – 1999. – № 1 (23). – С. 40-70.

УДК 341.174(4):347.73:336.14

О. І. Зоріна

ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Фінансовий суверенітет, тобто право встановлювати податки, стягувати їх і витратити отримані кошти, є невід'ємною частиною державного суверенітету. Розвиток європейської інтеграції приводить до передачі державами-членами частини їхніх суверенних прав Союзу. Чим вище рівень інтеграції, тим більший обсяг повноважень у фінансовій сфері переходить від держав до ЄС. Можна відзначити, що фінансові повноваження ЄС як дзеркало відображають досягнутий рівень європейської інтеграції [1]. З висновком валютного союзу й

переходом на єдину європейську валюту Союз придбав валютний суверенітет. Що стосується фінансового, і зокрема податкового, суверенітету, то він повною мірою зберігається у держав-членів; обсяг повноважень ЄС у даній сфері залишається досить незначним. Європейський Союз не має фінансового суверенітету, аналогічного фінансовому суверенітету держави [2].

У той самий час не можна не відзначити наявність деяких елементів суверенних прав у фінансовій сфері, якими ЄС був наділений для забезпечення самостійного виконання покладених на нього за договором про ЄС завдань. Ще при розробці проекту Маастрихтського договору Комісія пропонувала внести в нього право ЄС на введення «європейського» податку, що не знайшло підтримки держав [3].

Союз, не маючи законодавчої компетенції в податковій сфері, проте робить за допомогою норм вторинного права вплив на національні податкові системи. Вплив європейського права на податкове право держав виявляється в першу чергу в гармонізації правового регулювання окремих видів податків на основі директив Співтовариства аж до їх уніфікації й заміни єдиним правовим актом ЄС.

Інший елемент фінансового суверенітету – статус кредитора щодо податкових і інших платежів – є в ЄС в обмеженому обсязі, що гарантує йому певний ступінь фінансової автономії. До 1972 р. потреби ЄЕС і Євратому у фінансових коштах покривалися в основному за рахунок внесків держав. В 1971 р. була введена нова система, заснована на власних коштах, що повинна була забезпечити більшу незалежність Співтовариству.

Компетенція інститутів ЄС не поширюється на правозастосовну діяльність у державах-членах. Оскільки Договір про ЄС не містить відповідних положень, то виконання норм європейського права здійснюється самими державами в особі їхніх органів управління. Звідси випливає, зокрема, що на рівні Союзу немає податкової адміністрації й стягнення коштів у бюджет ЄС, що навіть належать до традиційних власних коштів, здійснюється податковими або митними органами держав-членів [4].

Адміністративні повноваження ЄС обмежуються організацією виконання бюджету в частині витрати коштів і здійснення бюджетного контролю. Однак і в цих діях ЄС повністю залежить від держав-членів. Так, наприклад, близько 80% коштів бюджету ЄС витрачається через національні органи управління [5].

Розвиток бюджетного права Європейського Союзу відбувався поетапно. Початок цьому процесу було покладено в 1951 р. укладанням Договору про Європейське об'єднання вугілля і сталі (ЕОУС), стаття 50 якого передбачала складання функціональних і адміністративного бюджетних планів [6]. Наступний етап розвитку європейського бюджетного права почався з укладення Римських договорів 1957 р. В обох Договорах споконвічно були закладені бюджетно-правові норми. Стаття 199 Договору про Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) вводила бюджет ЄЕС [7], а ст. 171 Договору про Європейське співтовариство по атомній енергії (Євратом) – два бюджетних плани: адміністративний бюджет і бюджет досліджень і інвестицій [8].

До 70-х років бюджет Європейських співтовариств формувався за рахунок внесків держав-членів. Їх розміри були визначені у спеціальних угодах, укладених між державами-членами [4].

Рішучий крок назустріч фінансової незалежності Європейських співтовариств був зроблений в 1970 р. Рішенням Ради ЄЕС від 21 квітня 1970 р. з 1971 р. у Співтовариствах уводився новий режим фінансування за рахунок власних коштів [9].

Вступ у ЄЕС в 1986 р. Іспанії й Португалії й підписання Єдиного європейського акта створили політичні й економічні передумови для подальшого вдосконалювання системи власних коштів. В 1987 р. Комісія підготувала й подала на розгляд Ради два документи: «Забезпечення успіху Єдиного європейського акта: нові рубежі для Європи» і «Доповідь про порядок формування бюджету Європейського Співтовариства», які широко відомі під неофіційною назвою «Пакт Делора» (по імені Голови Європейської Комісії Жака Делора, що керував їх розробкою).

На засіданнях Європейської Ради, що відбулися в грудні 1987 р. у Копенгагені й у лютому 1988 р. у Брюсселі, були визначені основні напрями розвитку фінансової системи Співтовариств, що ґрунтуються на пропозиціях Комісії, викладених в «Пакті Делора».

По-перше, було вирішено збільшити обсяг надходження власних коштів у бюджет Співтовариств у період з 1988 по 1992 р.

По-друге, було вирішено забезпечити пріоритет тим напрямам фінансової політики Співтовариств, метою яких є подальше зімкнення держав-членів (у тому числі політика формування структурних фондів і політика обмеження видатків на сільське господарство).

По-третє, було ухвалено рішення про забезпечення відповідності обсягу субсидій, наданих Співтовариствами державам-членам, рівню економічного розвитку цих держав [10].

29 червня 1988 р. у Брюсселі між Комісією, Радою і Європарламентом було укладено Межінституціональну угоду про бюджетну дисципліну й удосконалення бюджетного процесу. Метою даної Угоди було забезпечення інститутами Співтовариств і державами-членами стабільних підстав і ефективних коштів здійснення загальних політик Співтовариств. Відповідно до Угоди 1988 р. реформа фінансової системи Співтовариств розвивалася в трьох основних напрямках:

- забезпечення контролю над видатками Співтовариств із метою строгого дотримання бюджетної дисципліни;
- введення додаткового (четвертого) джерела фінансування діяльності Співтовариств на 1988–1992 р. – відрахування держав-членів у бюджет Співтовариств на основі певної процентної ставки від величини їхнього валового національного продукту;
- забезпечення відповідності відрахувань держав-членів у бюджет Співтовариств реальним фінансовим можливостям цих держав [11].

Межінституціональна угода 1988 р. накладала на його інститути, що уклали, Співтовариства зобов'язання з дотримання бюджетної дисципліни, а також

передбачала порядок перегляду щорічних видатків Співтовариств на 1988 - 1992 рр. [12].

Центральне значення бюджету для функціонування Європейського Союзу визначається тим, що він є основою будь-якої фінансової й економічної діяльності. Бюджетний план Європейського Співтовариства розглядається як «фінансовий інструмент проведення політики Співтовариства» [13]. Крім того, важлива функція бюджету ЄС полягає в перерозподілі фінансових ресурсів між окремими державами, що призводить до структурних змін в економіці й соціальній сфері окремих країн [4].

З погляду права під бюджетним планом розуміють кошторис доходів і видатків, які заплановані на відповідний рік і затверджені попередньо.

У тексті Договору про впорядкування Європейського Союзу (далі – Договір про ЄС) [14] правова природа бюджетного плану і його співвідношення з іншими нормами вторинного права не визначені. Але проте положення Договору про ЄС не дають підстав думати, що бюджетний план аналогічний одному з видів нормативних актів ЄС [4].

За пануючою у правовій науці думкою, бюджетний план ЄС варто класифікувати як правовий акт особливого роду (*sui generis*) [15].

Аргументом на користь такого розуміння бюджету ЄС є й той факт, що в Договорі про ЄС передбачений і детально врегульований спеціальний порядок затвердження бюджету, відмінний від процедури прийняття інших актів.

Для кращого розуміння правової природи акта варто вивчити його дію й з'ясувати, які права й обов'язки він породжує в того або іншого суб'єкта.

Бюджетний план не є підставою виникнення зобов'язальних правовідносин між ЄС і державами-членами. Союз має право вимоги щодо певних у бюджеті коштів, а на держави покладає відповідне фінансове зобов'язання на підставі не бюджетного плану, а спеціальних щорічних бюджетних рішень органів ЄС. Однак оскільки саме в бюджетному плані встановлюються склад, величина й тимчасові рамки виконання даного зобов'язання, а також ставки й інших нормативів, то за допомогою бюджетних рішень дія плану виходить за межі органів ЄС і поширюється на держави-члени як обґрунтування зверненої до них фінансової вимоги [16].

Затвердження бюджету веде до виникнення у відповідних органів ЄС повноважень за розпорядженням коштами в певному обсязі, але не обов'язку за фактичним здійсненням запланованих видатків. Сам по собі план бюджету не є достатньою правовою підставою витрати коштів [17].

Правовою базою повноважень Комісії зі здійснення бюджетних видатків служать як акти органів ЄС, так і норми первинного договірної права, що регулюють предметні аспекти діяльності Союзу.

Підбиваючи підсумок, можна кваліфікувати бюджет ЄС як правовий акт особливого роду, прийнятий у спеціальному для нього певному порядку, дію якого звернено як на органи Союзу, так і ззовні. У першому разі бюджет санкціонує видатки й вповноважує європейські органи на їх здійснення, у другому – служить обґрунтуванням фінансової вимоги ЄС до держав-членів [4].

Правове регулювання бюджетних відносин у Європейському Союзі опирається на цілий комплекс нормативних актів, різних за правовою природою і юридичною чинністю. До числа джерел бюджетного права ЄС можна віднести дві категорії актів: акти загального характеру, що визначають основи організації бюджетної системи Співтовариств, і акти, що містять спеціальні норми бюджетного права, що визначають порядок фінансування окремих напрямів загальної політики Союзу [10].

Правову основу бюджетної системи Європейського Союзу утворюють норми установчих договорів Європейських співтовариств: Європейського об'єднання вугілля і сталі від 18 квітня 1951 р. [6], Європейського економічного співтовариства [7] і Європейського співтовариства по атомній енергії від 25 березня 1957 р. [8] Крім зазначених договорів, важливі фінансово-правові норми містить Брюссельський договір 1965 р., за яким відбулося злиття бюджетів трьох Співтовариств, а також два так звані бюджетні договори 1970 і 1975 гг. про зміну деяких бюджетних приписань установчого Договору ЄС і Брюссельського договору [18].

На підставі статті 20 Брюссельського договору в ЄС складається єдиний (загальний) бюджетний план, що включає адміністративні видатки трьох Співтовариств, а також так звані операційні видатки ЄС і Євратому. Операційні видатки ЕОУС вносяться в особливий функціональний бюджет. Бюджетний процес, тобто порядок розробки, затвердження й виконання бюджету, визначений у ст. 203 (н.н. ст. 272) Договору про ЄС, ст. 177 Договору про Євратом і ст. 78 Договору про ЕОУС [4].

Регулювання бюджетних правовідносин у первинному праві явно недостатньо для нормального функціонування бюджетної системи. Деякі положення (наприклад, про бюджетний процес) зайво складні, інші, навпаки, носять уривчастий характер. Для заповнення прогалін у нормах договорів використовується механізм нормотворчества самого Союзу.

Серед норм вторинного права, що регулює цю сферу діяльності можна виділити такі:

- норми про застосування первинного права;
- «сегментні» бюджетні норми;
- міжінституціональні угоди [4].

До норм про застосування первинного права можна віднести норми Фінансового регламенту від 21 грудня 1977 р. [19], Рішення Ради про систему власних коштів від 24 червня 1988 р. (88/376) [20], а також бюджетні угоди між інститутами ЄС.

Фінансовий регламент займає центральне місце серед актів вторинного європейського права в бюджетній сфері. Регламент забезпечує конкретизацію відповідних норм Договору й заповнення численних прогалін у договірному праві. Дві постанови (про застосування Рішення про систему власних коштів і про однакове регулювання стягнення власних коштів від податку на додану вартість) і Директива про гармонізацію обліку показника валового національного продукту в ринкових цінах містять правила застосування рішень про власні кошти [4].

Сегментні норми приймаються на додаток до норм первинного або вторинного права для обліку особливостей фінансування заходів щодо проведення політики Союзу в певних сферах. Більшість подібних актів регулюють різні аспекти функціонування великих європейських фінансових фондів. Серед них, наприклад, Постанова про завдання й ефективність структурних фондів від 24 червня 1988 р. [21] і кілька постанов про координацію фінансової діяльності структурних фондів, а також між структурними фондами і європейським інвестиційним банком, європейськими регіональними й соціальними фондами [10].

До міжінституціональних норм можна віднести угоди, які, починаючи з 1988 р., укладають Парламент, Рада й Комісія з питань про бюджетну дисципліну й удосконалення бюджетного процесу. Остання така угода була укладена 6 травня 1999 р. Предметом угод є розподіл компетенції й організація взаємодії в бюджетному процесі. Особливе значення міжінституціональних угод полягає в тому, що вони створюють норми бюджетного права Союзу й тим самим заповнюють прогалини в первинному праві. У рамках міжінституціонального діалогу було прийнято багато рішень, на основі яких сформувалася сучасна бюджетна система ЄС, зокрема про класифікації обов'язкових і необов'язкових бюджетних коштів, про введення нових форм взаємодії в процесі розробки й прийняття бюджету, про створення механізму стримування росту видатків на сільське господарство, про прийняття робочого календарного плану складання й затвердження бюджету, про введення перспективного фінансового прогнозу як інструмента середньострокового фінансового планування й підтримки бюджетної дисципліни й ін. [4].

Бюджет Європейського співтовариства формується при дотриманні ряду принципів, прямо або побічно зафіксованих в установчих договорах і актах вторинного права ЄС. Це загальноприйняті принципи фінансового планування, бухгалтерського обліку й звітності [6].

Значення бюджетних принципів ЄС визначається як їхньою загальноєвропейською дією, так і тим, що вони відіграють значну роль на всіх стадіях бюджетного процесу. Той факт, що бюджетні принципи стали загальноєвропейським надбанням, особливо важливий, оскільки надання коштів бюджету ЄС здійснюється окремими державами-членами, які при цьому керуються негармонізованими нормами внутрішнього права. Загальні бюджетні принципи можуть відігравати роль у подальшій гармонізації відповідних національних приписань, потреба в якій виявилася ще в 70-і рр., але яка дотепер не одержала належного розвитку.

Бюджетні принципи, закріплені в установчих договорах трьох Співтовариств, одержали розвиток і конкретизацію в нормах вторинного європейського права, у першу чергу у Фінансовому регламенті, що, зокрема, містить невідбиття, що знайшли, у нормах первинного права принципи гласності й вірогідності бюджету [4].

На сьогоднішній день виділяють такі бюджетні принципи:

- принцип повноти і єдності бюджету;
- принцип універсальності;

- принцип предметної спеціалізації;
- принцип попередності;
- принцип тимчасової спеціалізації й щорічності;
- принцип єдиної валюти;
- принцип збалансованості;
- принцип бюджетної дисципліни;
- принцип ефективності й ощадливості [22].

Принцип повноти і єдності бюджету закріплений у п. 1 ст. 199; нині ст. 268 Договору про ЄС укладається у відомості всіх запланованих доходів і видатків у бюджетний план. Доходи й видатки відображаються в бюджеті в повному обсязі; їх сальдування за загальним правилом не допускається [14].

Дія принципу єдності бюджету не є універсальним. У перші роки із-за фінансової автономії Співтовариств існували п'ять основних бюджетних планів: бюджетний план ЄЕС, адміністративний бюджетний план та дослідницький і інвестиційний бюджет Євратому, адміністративний бюджетний план і функціональний бюджетний план ЕОУС. За Брюссельським договором 1965 р. три бюджетних плани ЄЕС і Євратому були зведені воедино, а після набрання чинності Люксембурзьким договором 1970 р. до них додався адміністративний бюджетний план ЕОУС. У цей час складаються лише два основних бюджетних плани: загальний бюджетний план ЄС і функціональний бюджет ЕОУС; кошти останнього будуть консолідовані в загальному бюджетному плані ЄС після припинення діяльності Об'єднання.

Вимога повного обліку в бюджеті всіх доходів і видатків не поширюється на фінансування спеціальних дослідницьких програм, доходи й видатки агентства з постачання й спільних підприємств Євратому, а також надходження, які важко або неможливо передбачати й планувати [4].

Із принципом повноти і єдності бюджету тісно зв'язаний принцип універсальності або сукупного покриття, що говорить, що доходи використовуються для покриття загального обсягу видатків [19]. метаове призначення дохідних джерел не допускається, так само як і зв'язування планованих видатків з одержанням певних видатків. Дія даного принципу забезпечує, крім іншого, ліквідність видатків, оскільки фінансування заходів не вимагає наявності особливого джерела коштів [22].

Виключення з принципу універсальності передбачено для коштів, що перераховують державами-членами на здійснення програм наукових досліджень [14]. Стаття 50 Договору про ЕОУС містить перелік заходів, на які витрачаються надходження «гірського податку». Крім того, метаове призначення пропонується відносно доходів від фондів, а також отриманих субвенцій, дарувань тощо [4].

Відповідно до принципу предметної спеціалізації відбувається розподіл коштів по окремих розділах бюджетного плану. У бюджеті доходи класифікуються по джерелах, а видатки – за цільовим призначенням. Такий предметний розподіл бюджетних коштів забезпечує ясність і доступність даних бюджетного плану.

Горизонтальна структура загального бюджетного плану ЄС складається зі зведеного плану доходів і окремих планів доходів і видатків органів ЄС. З останніх найбільше значення має план доходів і видатків III, у якому зосереджені адміністративні й оперативні кошти, що перебувають у розпорядженні Комісії, і складові майже 95 % всіх фінансових коштів ЄС [23]. По вертикалі бюджет розділяється на титули (розділи), глави, статті й позиції. На рівні титулу відбувається класифікація коштів по загальних напрямках політики Союзу, на рівні глави – спеціалізація по певних завданнях, на рівні статті – по окремих заходах [14, 19].

Виключення цього принципу становить установлення ст. 205 (нині ст. 274) Договору про ЄС право Комісії здійснювати перерозподіл коштів усередині окремих глав бюджетного плану, а також між ними [14].

Відповідно до принципу попередності, доходи й видатки бюджету підлягають попередньому (тобто до настання наступного фінансового року) плануванню й затвердженню (ст.ст. 199, 203 і 204 Договору про ЄС; нині ст. 268, 272 і 273) [14]. Виключення становлять корекція бюджетного плану або прийняття додаткового бюджету, що може бути необхідно для запобігання бюджетному дисбалансу при істотній зміні фінансової ситуації. У разі якщо бюджетний план не буде прийнятий до початку нового бюджетного року, вступає в дію правило, що обмежує величину щомісячних видатків однією дванадцятою частиною коштів бюджету попереднього року [4].

Одним із проявів принципу попередності є розробка маючих обов'язкову чинність середньострокових фінансових прогнозів. Їхні показники є основою при наступному складанні щорічних бюджетних планів. Внесення в бюджет видаткових положень, що перевищують дані прогнозу, вимагає змін останнього.

Відповідно до принципу тимчасової спеціалізації й щорічності, провадиться розподіл бюджетних коштів у часі по бюджетних періодах; витрата коштів допускається тільки в межах відповідного періоду [14]. Складання загального бюджету ЄС у кожній з валют держав-членів спричинило б непереборні труднощі й повністю паралізувало б бюджетний процес. Тому споконвічно була ясна необхідність використання тільки однієї одиниці обчислення. До 1961 р. такий був бельгійський франк, потім – золотий еквівалент. Подальшим кроком став перехід з 1978 р. на умовну одиницю ЕРІ, засновану на кошику національних валют держав ЄЕС. З 1981 р. по 1988 р. застосовувалася розрахункова одиниця ЕКЮ [24].

Починаючи з 1999 р., частина держав – членів ЄС увела єдину валюту – євро [25].

Під принципом збалансованості розуміється те, що сукупні розміри доходів і видатків бюджету ЄС повинні відповідати один одному. Дефіцит бюджету може бути покритий за допомогою або перерозподілу коштів між різними позиціями бюджетного плану, або залучення додаткових фінансових джерел; одержання з цієї метою кредитних ресурсів не допускається. Профіцит підлягає зарахуванню й перенесенню в план доходів бюджету наступного року. При порушенні балансу прибутків і видатків для його відновлення може бути прийнятий додатковий бюджет або проведена корекція поточного.

Вплив даного принципу в період фінансування ЄС за рахунок внесків держав-членів був невеликим: при розробці проекту бюджету план доходів складався виключно на основі обсягу видатків, тобто виходячи з конкретних фінансових потреб. Стан змінився з переходом на систему власних коштів, у якій доходи мають самостійне значення й більше не підганяються під величину видатків. Принцип збалансованості тісно пов'язаний із принципом бюджетної дисципліни, що пропонує Комісії втримуватися від прийняття рішень, що можуть порушити баланс прибутків і видатків [4].

З висновком Маастрихтського договору принцип бюджетної дисципліни зайняв помітне місце в ієрархії норм європейського фінансового права. Стаття 201-а Договору про ЄС (нині ст. 270) установлює, що Комісія не має права вносити проекти актів, видавати інструкції з їх застосування або робити інші дії, якщо вони можуть мати істотні наслідки для бюджету ЄС (наприклад, привести до підвищення рівень видатків або зменшення дохідних надходжень), без того, щоб гарантувати їх фінансування в межах наявних власних коштів.

Підтримці бюджетної дисципліни служить також перспективний фінансовий прогноз, у якому визначаються верхні межі найважливіших категорій видатків на кілька років уперед. Дані положення обов'язкові для Комісії при підготовці проектів бюджетних планів. Тим самим забезпечується контроль динаміки видатків бюджету і їх відповідність обсягу власних коштів [10].

До висновку Маастрихтського договору принцип ефективності й ощадливості був лише побічно згаданий у п. 2 ст. 206 Договору про ЄС (нині ст. 276) як один із критеріїв для здійснення контролю Рахунковою палатою. У цей час принцип ефективності закріплений у ст. 188-3 (нині ст. 248) Договору про ЄС [4], а також у ст. 2 Фінансового регламенту [19]. Вимога ефективності полягає в забезпеченні оптимального співвідношення між заданими результатами й використовуваними для їх досягнення фінансовими коштами. Ефективність може досягатися двома шляхами: мінімізацією видатків на одержання певного результату або досягненням найкращого результату з використанням певного обсягу бюджетних коштів. Ефективність використання коштів супроводжує ощадливість їх витрати, що полягає в обмеженні виділених бюджетних коштів необхідним для виконання встановлених завдань мінімальним обсягом [4].

Література

1. Birk, Finanzverfassungsrechtliche Grundlagen.
2. Everding, Ueberlegungen zur Struktur der Europaeischen Union und zum neuen Europa-Artikel des Grundgesetzes, DVBl. 1993.
3. Schmidhuber, Die Notwendigkeit einer neuen Finanzverfassung der EG, Eu 1991.
4. Європейське право: Підруч. для вузів / Під заг. ред. проф. Л.М. Ентіна. – М.: Норма, 2004. – 720 с.
5. Werner, EG – Finanzen.
6. Договір про Європейське об'єднання вугілля й стали, Париж, 1951 р. // <http://info.resourcecorp.net>
7. Договір про установу Європейського економічного співтовариства, Рим, 1957 р. // <http://info.resourcecorp.net>
8. Договір про установу європейського співтовариства по атомній енергії, Рим, 1957 р. // <http://info.resourcecorp.net>

9. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу: Навч. посіб.: Пер. з англ. – К.: Знання, КОО, 2002. – 381 с.
10. Право Європейського Союзу: Підруч. для вузів / Під ред. С.Ю. Кашкіна. – М.: Юристь, 2003. – 925 с.
11. Інституціональна система Європейського Союзу // [http:// www. juristy. ru](http://www.juristy.ru)
12. Guizzi V. Manuale di diritto e politica dell'Unione Europea. Milano, 1995.
13. Рішення Парламенту про перспективне фінансування Співтовариства від 22.11.1990, ABI. Nr. S. 324 (1990).
14. Договір про установа Європейського Союзу, Амстердам, 02.10.1997 р. (зі змін. і доп.) // [http:// info. resourcecorp. net](http://info.resourcecorp.net)
15. Hoelscheid, Das Haushaltsrecht der Europaeischen Gemeinschaften, DOEV. 12/1989.
16. Magiera // Grabitz, EWGV, EUV: Kommentar, Art. 203 EGV, Rd. 17.
17. Haede, Die Finanzverfassung der Europaeischen Gemeinschaft, EuZW. 13/1993.
18. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування й етапи становлення: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. – К.: Видавничий Дім «Ін Юрі», 2001. – 448 с.
19. Фінансовий регламент від 21 грудня 1977 р. ABI, Nr. L 165 (1977).
20. Рішення Ради про систему власних коштів від 24 червня 1988 р.(88/376) // [info. resourcecorp. net](http://info.resourcecorp.net)
21. Постанова про завдання й ефективність структурних фондів від 24 червня 1988 р. // [http:// info. resourcecorp. net](http://info.resourcecorp.net)
22. Алан Т. Право Європейського Союзу: Підруч. для студ. вищих навч. закладів: Пер. з англ. – К.: Абрис, 1998. – 424 с.
23. Strasser. Die Finanzen Europas. Bruxeies, Luxembourg, 1991. S. 60.
24. Становлення й функціонування валюти в Європейському Союзі // [http:// www. dengi. Ru](http://www.dengi. Ru)
25. Постанова Ради № 974/98 від 03.05.1998 р. про введення євро, ABI. L 139 від 11.05.1998.

УДК 341.174(4):347.77

О. О. Сурілова

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

У сучасному світі однією з провідних цінностей визнається інформація, а інформаційні технології та інформаційне забезпечення будь-якої діяльності характеризуються бурхливим розвитком. Екологічна інформація набуває особливого значення і для забезпечення сталого екологічно безпечного розвитку. Право громадян на доступ до екологічної інформації розглядається як найважливіша гарантія прав людини на життя в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я і добробуту. Відповідно до 10 принципу Декларації РІО, держави беруть на себе обов'язок забезпечити громадськості доступ до екологічної інформації.

Громадськість означає одну або більше фізичну чи юридичну особу, їх об'єднання, організації або групи, які діють згідно з національним законодавством або практикою. Зацікавлена громадськість означає громадськість, на яку справляє або може справити вплив процес прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, або яка має зацікавленість у цьому процесі.

Удосконалення доступу до інформації підвищує якість рішень, що приймаються, та процесу їх виконання, сприяє поліпшенню поінформованості громадськості щодо екологічних проблем, надає громадськості можливість висловлювати свою стурбованість, а державним органам – вести належний облік таких інтересів.